

Inleiding

Ambitie

Zuid-Limburg kent een hardnekkige gezondheidsachterstand ten opzichte van de rest van Nederland. Op tal van gebieden scoort Zuid-Limburg beduidend slechter: een lagere arbeidsparticipatie, een hoger (jeugd)zorggebruik, meer risico op onderwijsachterstanden, een lagere levensverwachting en een ongezondere leefstijl.

De 16 gemeenten in Zuid-Limburg hebben de afgelopen jaren stevig ingezet op regionale samenwerking door o.a. het opstellen van het [regionaal preventieakkoord](#) en een regionale gezondheidsnota. De ambitie van de regionale gezondheidsnota 'Zuid springt eruit' is om de achterstand ten opzichte van de rest van het land in 2030 met 25 procent in te lopen en zo te werken aan gezonde en kansrijke generaties. Om dit te bereiken, wordt het programma Trendbreuk uitgevoerd.

Uitgangspunten

In de regionale nota 'Zuid springt eruit' zijn destijds een aantal fundamentele keuzes gemaakt. Deze hebben geleid tot een nieuwe aanpak, waarmee de 16 gemeenten hebben ingestemd. De onderdelen zijn:

- commitment om meerjarig aan de slag gaan
- sterke alliantie smeden van de 16 gemeenten en Provincie Limburg
- samen allianties smeden met rijksoverheid
- gezamenlijke regionale aanpak die lokaal landt
- domeinoverstijgende aanpak
- focus aanbrengen
- meer massa maken met effectief bewezen en kansrijke interventies
- Positieve Gezondheid is hierbij de gemeenschappelijke taal.

Deze uitgangspunten worden ook gehanteerd binnen GALA. Om te komen tot een regionale visie op GALA worden op regionaal niveau afspraken gemaakt, die op lokaal niveau tot uitvoering komen.

Proces

Vanuit het Algemeen Overleg (AO) is een GALA-werkgroep geformeerd om te komen tot een stevige en samenhangende regionale visie voor GALA.

Er zijn negen themawerkgroepen geformeerd voor de thema's van GALA waar regionale samenwerking gewenst is. Vanuit deze werkgroepstructuur is de regionale visie geschreven. De themawerkgroepen gaan over de volgende onderwerpen:

1. Terugdringen gezondheidsachterstanden,
2. Kansrijke Start,
3. Mentale Gezondheid,
4. Aanpak Overgewicht en obesitas (zowel kinderen als volwassenen),
5. Valpreventie,
6. Gezonde Leefomgeving,
7. Vroegsignalering Alcoholproblematiek en Opgroeien in een Kansrijke Omgeving,
8. Eén tegen Eenzaamheid,
9. Welzijn Op Recept.

Voor de thema's sport & bewegen, wijkaanpak sociale basis en mantelzorg zijn geen werkgroepen gestart, omdat dit lokaal wordt uitgevoerd. De regionale visie is geschreven vanuit ambitie. Echter de uitvoerbaarheid is mede afhankelijk van financiën en kan het zijn dat deze ambities en doelen, waar nodig, bijgesteld moeten worden.

Algemeen overleg

Deelnemers: Ambtenaren volksgezondheid 16 Zuid-Limburgse gemeenten, beleidsadviseur GGDZL, bestuurssecretaris GGDZL
Frequentie: 1x per maand
Doel: Brede afstemming GG

Ambtelijke GALA werkgroep

Deelnemers: ambtenaren volksgezondheid 3 grote en 3 kleine gemeenten vanuit de 3 sub-regios. GGD-beleidsadviseur Trendbreuk, GALA, IZA
Frequentie: 1x per 14 dagen
Doel: afstemming en realisatie van regionaal brede samenwerking

GALA themawerkgroepen (De 9 thema's met een regionale visie en/of ketenaanpak)

Deelnemers: ambtenaren Zuid-limburgse gemeenten diverse domeinen, GGD medewerkers van diverse disciplines (MMK, JGZ, onderzoek, beleid) voorzitter GALA of IZA procesregisseur
Frequentie: zoveel als nodig is voor realisatie visie GALA PVA.
Doel: regionale visie voor inhoudelijke thema.
Deze werkgroepen worden voortgezet na 15 mei in aangepaste samenstelling voor het realiseren van uitvoeringsplan en realisatie uitvoeringsplan

1. Waar staat de gemeente? (huidige situatie) Beschrijf op hoofdlijnen de huidige situatie ten aanzien van sport, bewegen en cultuur en gezondheid en sociale basis. Doe dit aan de hand van relevante data en kennis over deze domeinen, zoals wijkprofielen, de gezondheidsmonitor, het regiobeeld etc.

Beschrijf ingeval van een reeds bestaand lokaal preventieakkoord of lokaal sportakkoord, met welke partijen en op welke wijze hieraan uitvoering is gegeven.

- Geef een korte toelichting op de belangrijkste gezondheidsverschillen in de gemeente. Doe hetzelfde voor de verschillen in deelname aan sport, bewegen en cultuur.
- Wat zijn de belangrijkste opgaven op het gebied van sport, bewegen en cultuur?
- Wat zijn de belangrijkste opgaven op het gebied van gezondheid en sociale basis?

De GGD Zuid Limburg heeft voor elke gemeente een [kennisdocument](#) gemaakt waarin de indicatoren van de gezondheidsdoelen: verkleinen gezondheidsachterstanden, gezonde leefomgeving, versterken sociale basis, gezonde leefstijl, versterking mentaal welbevinden en vitaal ouder worden zijn opgenomen.

Tevens hebben de Zuid-Limburgse gemeenten, de zorgverzekeraars CZ en VGZ, de GGD Zuid-Limburg en zorgpartijen in de regio t.b.v. het Integraal Zorgakkoord een [Regiobeeld Zuid-Limburg](#) opgeleverd.

Sport en bewegen

Als we naar sport- en beweegdeelname in Heerlen kijken, zien we dat Heerlen een relatief lage sportdeelname kent. Onder volwassenen zien we tussen 2012 en 2020 een afname in wekelijkse sportdeelname van 43,6% naar 38,6%, al heeft de grootste afname vooral tussen 2012 en 2016 plaatsgevonden en is dat vervolgens gestabiliseerd. Op het gebied van bewegen zien we wel een positieve ontwikkeling. Het aandeel dat voldoet aan de NNGB is onder Heerlense volwassenen tussen 2012 en 2020 licht gestegen van 37,2% naar 40%, maar het verschil met het landelijk gemiddelde (50%) blijft nog relatief groot. Met name de 65+ers zijn in Heerlen meer gaan bewegen, van 16,5% naar 27,4%.

Het aandeel jongeren dat voldoet aan de NNGB is in lijn met het Nederlandse gemiddelde gedaald en lag in 2021 op 14,5% (Nederland 16,2%). Het aandeel jongeren dat lid is van een sportaanbieder is nagenoeg stabiel gebleven. Het lijkt erop dat relatief veel jongeren in Heerlen het lidmaatschap van een sportvereniging hebben ingeruild voor een lidmaatschap bij een commerciële sportaanbieder. Het percentage jongeren dat lid is van een sportaanbieder ligt bijna 10% lager dan het landelijk gemiddelde (65,1% vs. 74,1%).

Voor sport en bewegen liggen er, naast het continueren en doorontwikkelen van bestaande programma's als Heel Heerlen Beweegt en Iedereen Kan Sport Zuid-Limburg, de volgende opgaven:

1. Jongeren lid houden van een sportaanbieder en richting landelijk gemiddelde groeien.
2. Zorgen voor een nieuwe aantrekkelijke sportieve openbare ruimte voor jongeren die op eigen gelegenheid of in informele verbanden willen sporten.
3. Meer volwassenen wekelijks laten sporten. Mensen vanuit leefstijlprogramma's beter begeleiden naar (passend) sport- en beweegaanbod is een voorname opgave.
4. Sportaanbieders ondersteunen bij het behouden van leden en ontwikkelen van (nieuw) sportaanbod.

Cultuur

Deelnemen aan cultuur is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Toch is cultuurbeoefening een belangrijke vorm van sociale participatie. Juist in Heerlen, waar sinds de mijntijd mensen van verschillende achtergronden bij en met elkaar leven, kan cultuur van grote sociale waarde zijn. Het

biedt kansen voor het samenbrengen van mensen met verschillende achtergronden. Actieve beoefening van cultuur haalt mensen uit hun isolement en bevordert de sociale cohesie, de gezondheid en het algemeen welbevinden. Cultuur stimuleert bovendien de waardering voor een ander. Niet alle kinderen in Heerlen krijgen van thuis uit de kans om musea of podia te bezoeken of actief te participeren in cultuur. Om de situatie in beeld te krijgen en de ontwikkelingen te kunnen volgen, organiseert gemeente Heerlen regelmatig een onderzoek naar cultuurparticipatie. In 2021 geeft 52% van de Heerlenaren aan cultureel actief te zijn. Wanneer we naar de stadsdelen kijken, varieert het percentage van 44% in Heerlerheide (Heerlen Noord) tot 56% in Heerlen-Stad. We streven ernaar om *alle* basisschoolleerlingen *binnen* schooltijd kennis te laten maken met al onze culturele instellingen, ongeacht hun thuissituatie, en gelijke kansen te bieden voor iedereen. Daarnaast trachten we de verbinding te leggen tussen binnenschools cultuuronderwijs en het cultuuraanbod buiten de schoolmuren, door de inzet van een cultuurcoach. Op die manier willen we onder meer de doorstroom makkelijker maken naar bijvoorbeeld amateurkunstenverenigingen. Een specifieke opgave zien we in Heerlen Noord. Heerlen-Noord kent een indrukwekkende geschiedenis en een hoopvolle toekomst. Er is veel om trots op te zijn. Maar wie nu in Heerlen-Noord opgroeit, heeft gemiddeld veel minder kansen op een goed inkomen, een fatsoenlijke woning of om langer gezond te blijven dan in de rest van Nederland. Onder meer met cultuur en cultuureducatie zetten we hier in op een noodzakelijke inhaalrace.

Heerlen heeft een relatief hoog percentage laaggeletterden. 16+% van de inwoners heeft moeite met het lezen of schrijven van Nederlands. Uit onderzoek blijkt dat als een kind opgroeit in een gezinsomgeving die niet stimulerend en bevorderlijk is om te leren lezen en schrijven, het risico verhoogt dat de kinderen later zelf laaggeletterd zullen worden. Een gebrek aan basisvaardigheden kan grote nadelen hebben. Je vindt bijvoorbeeld minder snel een baan of hebt minder grip op je geldzaken. Als centrumgemeente speelt Heerlen een actieve rol bij de aanpak van laaggeletterdheid, via de bibliotheek SCHUNCK. Specifiek kijken we steeds gericht naar gezinnen in plaats van alleen het individu, en gaan we naar de (kwetsbare) gezinnen thuis. Via kinderen proberen we ook ouders te bereiken of omgekeerd. Op die manier zetten we in op het doorbreken van patronen waarin taalachterstand van generatie op generatie wordt doorgegeven. Op basis van ervaringen tot nu toe blijkt de gezinsgerichte werkwijze via de bibliotheek effectief om kwetsbare, moeilijk bereikbare ouders wél te bereiken.

3. Beschrijf voor de hoofdthema's Sport, bewegen en cultuur en Gezondheid en sociale basis:

A. Wat wil de gemeente bereiken? (doelen en resultaten)

- Licht kort toe welke doelen en resultaten worden nagestreefd. Besteed daarbij, voor zover relevant, aandacht aan de doelen en resultaten die in het Hoofdlijnen Sportakkoord II en in het Gezond en Actief Leven Akkoord en de bijbehorende addenda zijn opgenomen.
- Licht toe op welke wijze preventie en positieve gezondheid nagestreefd worden en op welke wijze gezondheidsverschillen verkleind zullen worden.
- Verwijs daarbij waar mogelijk naar bestaande lokale (regionale) akkoorden, nota's, beleids- of uitvoeringsplannen.

B. Wat gaat de gemeente daarvoor doen? (uitvoering en samenwerking)

- Op welke doelgroep(en) wordt (specifiek) ingezet? Waarom?
 - Hoe zijn (worden) deze doelgroepen betrokken bij de planvorming?
 - Denk na over de schaalgrootte (wijk/kern, lokaal, regionaal). Zijn er wijken (kernen) aangewezen waar via deze regeling extra op wordt ingezet? Zo ja, welke wijken en waarom? Zo nee, waarom niet?
 - Welke activiteiten of interventies gaat de gemeente inzetten en waarom?
 - Hoe is globaal de fasering (wat vindt plaats in de jaren 2024, 2025 c.q. 2026)?
 - Beschrijf met welke partijen en op welke wijze wordt samengewerkt. Maak daarbij een onderscheid tussen lokale en regionale (c.q. provinciale) samenwerkingsverbanden.
 - Benoem, indien passend, de reeds aanwezige netwerkstructuren zoals omschreven in het IZA.
- Tip: Breng de verschillende coördinatoren voor het Sportakkoord II, GALA, IZA en lokale preventie akkoorden en andere programma's in verbinding met elkaar, bijvoorbeeld in een vast kernteam.

Sport, bewegen en cultuur (doelen en resultaten, uitvoering en samenwerking)

Licht hier ook de inzet van functionarissen vanuit het onderdeel Brede Regeling Combinatiefunctio- naris toe.

Ambitie

Zuid-Limburg kent een hardnekkige gezondheidsachterstand ten opzichte van de rest van Nederland. Op tal van gebieden scoort Zuid-Limburg beduidend slechter: een lagere arbeidsparticipatie, een hoger (jeugd)zorggebruik, meer risico op onderwijsachterstanden, een lagere levensverwachting en een ongezondere leefstijl. De 16 gemeenten in Zuid-Limburg hebben de afgelopen jaren stevig ingezet op regionale samenwerking door o.a. het opstellen van het [regionaal preventieakkoord](#) en een regionale gezondheidsnota. De ambitie van de regionale gezondheidsnota '[Zuid springt eruit](#)' is om de achterstand ten opzichte van de rest van het land in 2030 met 25 procent in te lopen en zo te werken aan gezonde en kansrijke generaties. Om dit te bereiken, wordt het programma Trendbreuk uitgevoerd.

Uitgangspunten

In de regionale nota 'Zuid springt eruit' zijn destijds een aantal fundamentele keuzes gemaakt. Deze hebben geleid tot een nieuwe aanpak, waarmee de 16 gemeenten hebben ingestemd. De onderdelen zijn:

- commitment om meerjarig aan de slag gaan
- sterke alliantie smeden van de 16 gemeenten en Provincie Limburg
- samen allianties smeden met rijksoverheid
- gezamenlijke regionale aanpak die lokaal landt
- domeinoverstijgende aanpak
- focus aanbrengen

- meer massa maken met effectief bewezen en kansrijke interventies
- Positieve Gezondheid is hierbij de gemeenschappelijke taal.

Deze uitgangspunten worden ook gehanteerd binnen GALA. Om te komen tot een regionale visie op GALA worden op regionaal niveau afspraken gemaakt, die op lokaal niveau tot uitvoering komen.

De zeven Parkstadgemeenten werken op het vlak van gezondheid extra intensief samen dankzij de inzet van de Regio Deal middelen. In [bijlage 6](#) staat aangegeven hoe de relatie tussen de verschillende programmaonderdelen in GALA en de Regio Deal Parkstad.

Binnen Heerlen is Heerlen-Noord door het Rijk aangewezen als stedelijk vernieuwingsgebied. Een aantal thema's binnen GALA sluiten aan bij de doelen in het [toekomstplan](#) van het Nationaal Programma Heerlen-Noord. Wanneer er projecten/initiatieven voortkomend uit het GALA akkoord gedeeltelijk (of als opstart) in Heerlen worden uitgerold, dan zal gestart worden op de plek (de buurt/wijk) waar de gezondheidsachterstanden het grootst zijn.

Doelen en resultaten

1. Lokaal Sportakkoord

In het lokale Sportakkoord wordt concreet beschreven op welke wijze wij in Heerlen invulling geven aan de 3 ambities: fundament op orde, bereik vergroten en meer (zichtbare) betekenis. Het Sportakkoord willen we maximaal inzetten om sportaanbieders te ondersteunen in het vergroten en versterken van hun maatschappelijke betekenis. Dat geldt zowel voor sportverenigingen als ondernemende sportaanbieders. Bijvoorbeeld door het versterken van het pedagogische klimaat, inzet van clubkader coaches of specifieke (sport)inhoudelijke ondersteuningstrajecten die moeten leiden tot een kwaliteitsimpuls en dat jongeren langer lid blijven en dat volwassenen, na een leefstijlinterventie, eenvoudiger kunnen instromen.

2. Brede regeling combinatiefunctionarissen

Heerlen kent aanzienlijke gezondheidsachterstanden. Doordat hier rekening mee is gehouden bij de verdeling van de landelijke middelen, is de Brede regeling in Heerlen fors verhoogd ten opzichte van voorgaande jaren. Hierdoor is de cofinanciering van de gemeente Heerlen ook omhoog gegaan. Globaal zetten we vanuit de Brede regeling in op de volgende programma's:

a) Continuering reguliere programma Heel Heerlen Beweegt.

HNB initieert, organiseert en faciliteert een breed pallet aan sport- activiteiten. Voorbeelden hiervan zijn: sportkennismaking jeugd en jongeren, wijkactiviteiten, sportaanbod volwassenen en evenementen. We zien dat steeds meer maatschappelijke organisaties de samenwerking met HNB zoeken waardoor de regierol van HNB steeds sterker wordt.

b) Intensiveren aanpak verenigingsondersteuning sport en cultuur en aanstellen van een coördinator sport en preventie.

De verenigingsondersteuner is gestart als onderdeel van Sportakkoord 1.0. Na verloop van tijd is het takenpakket uitgebreid met cultuur. Deze ondersteuning wordt nog verder uitgebreid. De coördinator sport en preventie regisseert de uitvoering van het Sportakkoord en legt, samen met het kernteam sport en de Heerlense Sportraad, de verbinding met andere doelen van het GALA.

c) Bestendigen Heerlense participatie in programma Iedereen Kan Sporten Zuid-Limburg (aangepast sporten).

Sinds enkele jaren werken de vier Parkstad gemeenten Landgraaf, Brunssum, Kerkrade en Heerlen samen op het gebied van aangepast sporten. De komende jaren blijven we participeren en is het de gezamenlijke ambitie om door te groeien naar Iedereen Kan Sporten Zuid-Limburg.

d) Continueren gecombineerde leefstijlinterventie voor volwassenen via Healthy Life.

Net als veel andere gemeenten in (Zuid-)Limburg wordt in Heerlen de gecombineerde leefstijlinterventie Healthy Life uitgevoerd. Het gaat dan met name om algehele coördinatie en

een verruimd beweegtraject. Het resterende deel wordt vergoed door de zorgverzekeraars van de deelnemers als onderdeel van de GLI die is opgenomen in het basispakket.

- e) *Ontwikkelen programmering nieuwe sportieve buitenruimtes (Cruyff Court, Varenbeuk, skatepark).*

Op verschillende locaties wordt gewerkt aan een nieuwe sportieve buitenruimte bedoeld voor jongeren. Naast de fysieke inzet willen we zorgen voor programmering door jongerenwerkers en/of buurtsportcoaches. Naar verwachting worden deze locaties tussen 2024 en 2026 in gebruik genomen.

- f) *Intensivering sport- en cultuur participatie binnen het stedelijke vernieuwingsgebied Heerlen-Noord.*

In samenspraak met het programmabureau Heerlen-Noord bekijken we op welke manieren we extra inzet kunnen plegen om sport- en cultuurparticipatie onder jongeren in dit gebied te vergroten. Bijvoorbeeld via de Rijke Schooldag, maar mogelijk ook door inzet van een extra cultuurcoach of de ontwikkeling van een cluster van samenwerkende sportaanbieders. Op deze manier willen we de verbinding versterken tussen binnenschools sport- en cultuuronderwijs en het aanbod buiten de schoolmuren. Hierdoor willen we de doorstroom makkelijker maken naar bijvoorbeeld participatie in een sport- of amateurkunstenvereniging.

- g) *Programma schoolzwemmen op Heerlense basisscholen.*

We continueren het schoolzwemmen. Alle leerlingen van de Heerlensen basisscholen in de groepen 5 t/m 8 worden in de gelegenheid gesteld om wekelijks te zwemmen. Vervoer, begeleiding en lessen worden verzorgd.

- h) *Inzet jeugd- en jongerenwerk op het gebied van sport en cultuur vanuit jeugdzorg coöperatie JenS;*

Vanuit de verschillende jongerenaccommodaties en het ambulant jongerenwerk van jeugdzorg coöperatie JenS is er veel aandacht voor sport- en cultuuractiviteiten. Een goed voorbeeld zijn de wekelijkse zaalvoetbalactiviteiten voor jongeren in de wijk Zeswegen en de activiteiten op het gebied van urban arts en sports. Een van de jongerenwerkers is ook de beoogd Cruyff coach op het nieuwe Cruyff Court in Molenberg.

- i) *Inzet van educatieve medewerkers binnen culturele instellingen.*

Heerlen kent veel grote culturele instellingen die samen met onderwijs programma's aanbieden om jeugd in aanraking te laten komen met verschillen cultuurvormen.

- j) *Breed programma Senior Actief (MBvO).*

Heerlen kent een omvangrijk aanbod van activiteiten voor ouderen. Het is een laagdrempelig, divers en goed gespreid aanbod. Dit programma zetten we voort en leggen verbandingen naar leefstijlprogramma's zoals Healthy Life om deelnemers na voltooiing van het programma te laten doorstromen.

- k) *Continueren en intensiveren Voorleesexpress*

Vanuit het project VoorleesExpress worden taalvrijwilligers getraind om bij gezinnen thuis voor te lezen en in een periode van 20 weken ouders te betrekken zodat zij na deze periode samen met hun kind blijven lezen. Een bezoek aan de bibliotheek door het gezin samen met de vrijwilliger, maakt onderdeel uit van dit traject. Hier hoort een inspirerend programma bij rondom voorlezen, uitleg taalmateriaal en het verzorgen van het lidmaatschap. Doel is om jaarlijks 75 gezinnen intensief te begeleiden vanuit het project en hen passende, laagdrempelige en samenhangende voorzieningen te bieden waarmee hun basis- en ouderschapsvaardigheden worden vergroot.

3. Terugdringen gezondheidsachterstanden

Terugdringen van gezondheidsachterstanden is een overkoepelend thema, een resultaat dat bereikt kan worden vanuit de integrale benadering die GALA nastreeft. De regionale visie op terugdringen gezondheidsachterstanden is gebaseerd op werkende elementen zoals het lerend netwerk, werken vanuit het gedachtegoed van [Positieve Gezondheid](#) en aanpak op het juiste schaalniveau. Het voorstel is om deze visie mee te nemen in de uitwerking van de diverse GALA thema's. Daarmee bouwen we voort op ons bestaande beleid, [Zuid springt eruit!](#), en worden de gezondheidsachter-

standen zo optimaal mogelijk aangepakt. Sinds 2012 wordt er door de 16 Zuid-Limburgse gemeenten gewerkt met een regionaal gezondheidsbeleid om de hardnekkige gezondheidsachterstanden in Zuid-Limburg terug te dringen. *Voor meer informatie over de regionale visie van dit onderwerp, zie bijlage 1.*

Binnen de Regio Deal Parkstad wordt via programma's en projecten gewerkt aan het doorbreken van de sociaaleconomische achterstanden die vaak al generaties lang bestaan, in combinatie met de aanpak van fysieke opgaven in verschillende wijken (renoveren, slopen en opbouwen van de gebouwde omgeving) die samen landen in een integrale gebiedsgerichte aanpak.

4. Kansrijke Start

Kansrijke Start wordt in Zuid-Limburg al sinds 2018 geïmplementeerd en kent inmiddels vele lopende én geborgde interventies (zoals o.a. Voorzorg, Stevig Ouderschap en Nu Niet Zwanger) en een regionale coalitie Kansrijke Start waarin alle professionals rondom een kind en diens gezin in de eerste 1000 dagen nauw samenwerken. Ook de lokale coalities zijn al in een groot deel van Zuid-Limburg gerealiseerd, waaronder ook in Heerlen. Vanuit deze lokale coalitie is er een nauwe structurele samenwerking tussen de lokale partners werkzaam in de fase Kansrijke Start en zetten partners gezamenlijk in op het implementeren van de [basisstructuur Kansrijke Start](#) waarmee het signaleren- en steunen van gezinnen in kwetsbare situaties sterk wordt verbeterd. Tevens wordt er door de Zuid-Limburgse gemeenten gezamenlijk geïnvesteerd in coördinatie, monitoring en communicatie.

Zie [werkplan Trendbreuk](#)

De intensivering van het programma Kansrijke Start binnen de Regio Deal Parkstad wordt gecontinueerd: in aansluiting op de landelijke aanpak Kansrijke Start werken in dit preventieve programma overheid en partners uit het medische en sociaal-maatschappelijke veld samen aan extra prenatale en postnatale ondersteuning aan kwetsbare gezinnen. In de gebiedsgerichte aanpak wordt op het gebied van Kansrijke Start o.a. gewerkt aan het versterken van de informele netwerken.

5. Mentale gezondheid

Er is al een stevig fundament gelegd in Zuid-Limburg op dit thema. Om de aanpak verder te versterken en verbreden zal de landelijke aanpak "[Mentale Gezondheid: van ons allemaal](#)" als basis dienen en sluiten we aan bij de doelen in deze aanpak. Hierbij is specifiek aandacht voor bewustwording van mentale gezondheid en de noodzaak om deze te onderhouden. We richten ons op de doelgroepen van de landelijke aanpak: jongeren en jongvolwassenen, werkgevers en werknemers en inwoners in een kwetsbare sociaaleconomische positie. We gaan in Zuid-Limburg bestaande effectieve interventies borgen, versterken en gefaseerd uitrollen over de hele regio. Hierbij is het voorstel om laagdrempelige ondersteuning zichtbaar en makkelijk vindbaar te maken. En er zal verkend worden of een kennisbank als ingang kan dienen tot alle voorzieningen in Zuid-Limburg. Daarbij zal er ook gekeken worden of er nog interventies ontbreken en/of doelen niet bereikt worden. *Voor meer informatie over de regionale visie van dit onderwerp, zie bijlage 2.* Lokaal zetten we de middelen in om de inzet van [@ease](#) in Heerlen voor te zetten.

6. A. GLI-kinderen (Keigezond)

In maart 2022 is de pilot [Keigezond Limburg](#) in vier Zuid-Limburgse gemeenten gestart met als doel om kinderen en gezinnen passende ondersteuning te bieden en zelfredzaamheid te vergroten, waarbij zij zelf de regie nemen. Na deze succesvolle implementatie van Keigezond Limburg is het voorstel om vanaf 2023 gefaseerd de uitrol te laten plaatsvinden in de overige 12 Zuid-Limburgse gemeenten. Hierdoor wordt in de toekomst de netwerkaanpak Keigezond Limburg voor ieder kind met overgewicht en/of obesitas in Zuid-Limburg beschikbaar. Heerlen was één van de 4 pilotgemeentes en zal de middelen inzetten om Keigezond voort te zetten.

6. B. GLI-volwassenen

Het voorstel is om voor de aanpak overgewicht en obesitas bij volwassenen gebruik te maken van de door de zorgverzekeraar erkende gecombineerde leefstijl interventie (GLI) [HealthyLIFE](#), en/of [één van de zeven erkende leefstijlinterventies](#) binnen het loket gezond leven. HealthyLIFE is een GLI voor volwassenen met overgewicht, gebaseerd op de wetenschappelijk effectieve GLI Cool (Coaching op Leefstijl). HealthyLIFE wordt op dit moment al door de gemeenten Sittard-Geleen, Stein, Beekdaelen, Heerlen, Kerkrade en Brunssum uitgevoerd. Daarnaast is het voorstel om het lokale beweegaanbod te versterken en te borgen binnen de GLI, zodat deelnemers makkelijker kunnen doorstromen naar het reguliere beweegaanbod. De themawerkgroep, die onder andere versterkt wordt met de ziektekostenverzekeraar, gaat verkennen hoe de GLI een regionaal dekkend aanbod wordt.

7. Valpreventie

Voor de ketenaanpak valpreventie worden tools aangereikt om een risico-inschatting, screening en beweeginterventie aan te bieden aan thuiswonende ouderen van 65 jaar of ouder. Zoals beschreven in het GALA zal voor het inzetten van de beweeginterventie gebruik gemaakt worden van [één van de erkende beweeginterventies](#). Het is van belang om bij de aanpak van valpreventie het lokale beweegaanbod te betrekken. Zo wordt het effect van de interventie versterkt en ouderen worden uitgedaagd om actief te blijven.

8. (Gezonde) Leefomgeving

Het uitgangspunt binnen GALA is dat de gemeenten gezondheidsdata en -kennis meenemen in alle besluitvormingsprocessen rondom de fysieke leefomgeving c.q. het ruimtelijke domein. Dit doen wij volgens de Visie waardevolle buitenruimte en het thematisch beleid binnen de gemeente Heerlen, waarin gezondheid een belangrijke waarde is. We versterken de huidige aanpak door met andere gemeenten gezamenlijk na te denken over hoe gezondheid geborgd kan worden bij ruimtelijke processen en planontwikkeling. Hierbij kan gekeken worden naar de ([landelijke kernwaarden van de gezonde leefomgeving](#) en "[position paper samenwerken aan de gezonde leefomgeving](#)" van de VNG. Daarnaast sluit deze ambitie aan bij de omgevingswet die per 1 januari 2024 in werking zal treden. Het doel is om burgerbetrokkenheid bij keuzes over de leefomgeving een vanzelfsprekendheid te laten zijn om de gezonde leefomgeving een gedragen besluit voor de wijk/kern te laten zijn. *Voor meer informatie over de regionale visie van dit onderwerp, zie bijlage 3.*

9. Opgroeien in een Kansrijke Omgeving & Vroegsignalering Alcoholproblematiek

Het voorstel is om de focus bij de doelgroepen jongeren en jongvolwassenen te leggen op het voorkómen van middelen- en alcoholgebruik. Hiervoor kan geleerd worden van bijvoorbeeld [Opgroeien in een Kansrijke Omgeving \(OKO\)](#). Deze werkwijze bevordert een samenwerking tussen meerdere ketenpartners en zorgt daardoor voor een integrale kijk. In de komende vier jaar zal er verkend worden hoe deze integrale (OKO-)werkwijze geborgd en verder geïmplementeerd kan worden. Daarnaast zal bij de doelgroep volwassenen (18+) de focus liggen op vroegsignalering alcoholproblematiek. Het voorstel is om hiervoor gebruik te maken van de expertise van onder andere het [samenwerkingsverband vroegsignalering alcoholproblematiek \(SVA\)](#) en de verslavingszorg. Er wordt gekeken hoe er een verbinding gelegd kan worden tussen de themawerkgroep en de reeds bestaande regionale werkgroep preventie en handhaving jeugd en alcohol. *Voor meer informatie over de regionale visie van dit onderwerp, zie bijlage 4.*

10. Versterken sociale basis

Het versterken van de sociale basis hebben wij beschreven in de subsidieopdracht MO die per 2024 ingaat en waarvoor onze subsidie uitvoerder de verantwoordelijkheid in de uitvoering draagt.

"Komende periode willen we inzetten op het versterken van de sociale basis. Sociale basis is het geheel aan informele en formele diensten, voorzieningen en relaties in de leefomgeving van inwoners die eraan bijdragen dat inwoners tot hun recht komen en kunnen floreren. De sociale basis bestaat uit alle inwoners, organisaties en netwerken die zich inzetten voor een veilige, gezonde en fijne plek om met elkaar samen te leven. De sociale basis zorgt ervoor dat mensen mee kunnen doen en brengt mensen bij elkaar. Een sterke sociale basis draagt ertoe bij dat signalen eerder worden gesignaleerd en sneller worden opgepakt om escalatie daarvan te voorkomen. Gezamenlijk stimuleren wij dat inwoners naar elkaar omkijken en dat buurtinitiatieven worden ontwikkeld." Voor meer informatie over dit onderwerp zie het subsidietenderdocument en de inschrijving van de uitvoeringsorganisatie (beschikbaar vanaf oktober 2023).

11. Mantelzorg

Sinds 2019 werken wij in Parkstad samen op het vlak van Mantelzorg. Dat gebeurt op grond van de bestuursovereenkomst samenwerking informele steun tussen de gemeenten Heerlen, Landgraaf, Brunssum, Voerendaal en Simpelveld. Sinds 2022 is de gemeente Kerkrade eraan toegevoegd. We continueren de regionale samenwerking en met het toetreden van de gemeente Kerkrade verbreden we de samenwerking. Het doel van de regionale samenwerking is om de mantelzorg in de gehele regio Parkstad te optimaliseren. Hierbij versterken we tevens de afstemming tussen de informele zorg en formele zorg. We gaan mantelzorgers extra ondersteunen en faciliteren. Zo komt er een website die aansluit op de behoeften van de mantelzorger en er volgt meer ondersteuning om bijvoorbeeld te voorkomen dat de mantelzorger overbelast wordt, de Mantelzorgtest. Ook willen we dat het respijtzorgaanbod beter aansluit op de vraag en behoefte van de mantelzorgers. We gaan hier in regionaal verband mee aan de slag.

12. Eén tegen eenzaamheid

Vanuit de coalitie Samen tegen eenzaamheid (in 2019 opgericht) waar 14 van de 16 gemeenten van Zuid-Limburg bij zijn aangehaakt wordt in de komende jaren gewerkt om de kennisdeling en communicatie regionaal te organiseren. Dit is dan ook het voorstel van deze regionale visie. De huidige lokale aanpakken blijven lokaal bepaald en doorlopen. De meerwaarde van regionale samenwerking zit vooral in onderlinge kennisdeling. Daarvoor delen we inspirerende lokale voorbeelden, ervaringen en beoogde doelgroepen en gaan we kijken of we een overzicht aan aanbod van interventies per gemeente kunnen delen. *Voor meer informatie over de regionale visie van dit onderwerp, [zie bijlage 5](#).*

De uitvoering van de aanpak eenzaamheid in de gemeente Heerlen wordt belegd bij de uitvoerder van de subsidie MO. In de opdracht wordt dit als volgt omschreven:

Iedereen kan te maken krijgen met eenzaamheid. Het gevoel van 'erbij horen' en 'ertoe doen' is voor ieder mens een basisbehoefte. Sociale eenzaamheid is het niet (kunnen) maken van verbinding. Bij sociale eenzaamheid hebben mensen een klein of geen netwerk. Of ze hebben wel een groot netwerk, maar kunnen toch geen verbinding maken omdat bijv. de activiteiten niet aanspreken. Eenzaamheid is niet alleen een naar gevoel, het is ook lastig om erover te praten. Ook leidt het tot gezondheidsrisico's en minder meedoen in de samenleving. Het aantal mensen dat zich eenzaam voelt stijgt hard, Heerlen behoort tot één van de 16 eenzaamste gemeenten in Nederland. Eenzaamheid raakt niet alleen ouderen. Uit de monitor van de GGD blijkt dat eenzaamheid ook een actueel thema is onder jongeren, zeker na Corona. Daarom is het belangrijk dat we ons inzetten voor iedereen, jong én oud, die zich eenzaam voelt, via een aanpak eenzaamheid. De doelen van deze aanpak sluiten aan bij de drie doelen uit het Rijksprogramma "Eén tegen eenzaamheid", namelijk:

1. Meer bewustwording in de samenleving over eenzaamheid
2. Meer maatschappelijk initiatief tegen eenzaamheid
3. Een lokale aanpak tegen eenzaamheid

De gemeente is verantwoordelijk voor het Meldpunt Eenzaamheid, die bestemd is voor inwoners, instellingen en ondernemers. Meldingen komen bij de gemeente binnen en worden doorgeleid naar de subsidiepartner.

Voor meer informatie over dit onderwerp zie het subsidietenderdocument en de inschrijving van de uitvoeringsorganisatie (beschikbaar vanaf oktober 2023).

13. Welzijn op Recept

Het doel van Welzijn op Recept is het verhogen van het welbevinden van mensen met psychosociale problematiek die hiervoor bij de huisartsenpraktijk komen en hiervoor geen medische of psychologische behandeling nodig hebben. De huisarts verwijst hen door naar een welzijnscoach, die met de persoon in gesprek gaat over waar deze behoefte aan heeft. Voor de implementatie van Welzijn op Recept zal gebruik worden gemaakt van de handreiking Welzijn op Recept 2023.

Voor welzijn op recept is hierbij met name de samenwerking tussen gemeente, zorgaanbieder inclusief voorliggend veld, inwoner, de zorgverzekeraar en huisartsen van belang. In de subsidieopdracht MO wordt welzijn op recept als concrete opdracht genoemd. De cliënt staat centraal in de opdracht en coaches pakken de behoeften op psychosociaal gebied bij cliënten op in nauw contact met de huisartsenzorg. De ter beschikking staande middelen worden aan de contractpartner verstrekt voor de inzet van de coaches.

In voorgaande paragrafen is al aangegeven dat wij mogelijkheden zien om een aantal doelen van de brede SPUK te behalen via de opdracht aan de contractpartner MO vanaf 2024, die via een subsidietender is vormgegeven. Met name de integrale aanpak, het bieden van passende preventieve ondersteuning in de buurten en het versterken van de sociale basis geeft mogelijkheden om een totaalpakket aan programma's in te zetten in de lijn van deze brede SPUK. Projecten/thema's onder de onderdelen terugdringen gezondheidsachterstanden, versterken sociale basis, mantelzorg (respijtzorg), valpreventie, aanpak voorkoming eenzaamheid en welzijn op recept zijn met name activiteiten die onderdeel uitmaken van de opdracht Wmo. Het aanbieden van deze onderdelen, geheel of deels, binnen één contract onder verantwoordelijk van één contractpartij biedt de ideale mogelijkheid tot een integrale, doelmatige en efficiënte aanpak. Door met de contractpartner ook een coalitie aan te gaan voor Mentale Gezondheid kan ook hier een extra inzet gepleegd worden.

Samenwerking met aanpalende domeinen maakt een nadrukkelijk onderdeel uit van de opdracht en voldoet daarmee ook aan de eis tot afstemming met zorgverzekeraar/ zorgprofessionals vanuit SPUK/GALA. Daar waar op een onderdeel van GALA ook bij andere partijen in Heerlen is ondergebracht moet de contractpartner de samenwerking opzoeken.

Uitvoering en samenwerking

GALA gaat onder andere uit van een domeinoverstijgende aanpak. Dit sluit aan bij de wijze waarop het sociaal domein in Heerlen is georganiseerd. Door te kiezen voor samenwerkingsverbanden binnen de coöperaties JENS en Heerlen Stand-BY in plaats van sectorale aansturing, werken wij in praktijk al in grote mate domeinoverstijgend. Het Gezond en Actief Leven Akkoord kan verder bouwen op dit fundament.

Deze domeinoverstijgende aanpak is ook een van de uitgangspunten van Trendbreuk. De goede ervaringen en resultaten van Trendbreuk zijn de basis voor de verdere concretisering van de regionale visie op de 9 GALA thema's. De regionale domeinoverstijgende samenwerking die binnen Trendbreuk is gestart is een stevig fundament voor een regionaal domeinoverstijgende aanpak naast de lokale domeinoverstijgende aanpak.

Dit houdt in dat per thema de themawerkgroep wordt voortgezet en qua deelnemers uitgebreid, waarin gemeenten en GGD samen met andere relevante ketenpartners (denk aan zorgverzekeraar, zorgprofessionals en andere (zorg)aanbieders) vertegenwoordigd zijn. Voor enkele thema's, zoals

de ketenaanpakken Kansrijke Start en Overgewicht en Obesitas bij Kinderen ("Keigezond"), zijn deze themawerkgroepen al geformeerd vanuit het programma [Trendbreuk](#). De eerste taak van deze themawerkgroepen is de inventarisatie van lokale, regionale, nationale en internationale initiatieven (*best practices*). Bij deze inventarisatie evalueren ze welke initiatieven bijdragen aan de "beweging naar de voorkant". Deze (bestaande) initiatieven zullen vervolgens verder worden uitgewerkt.

Vanuit de themawerkgroepen is een regionale ambitie opgesteld, die vertaald is naar een integrale regionale visie voor Zuid-Limburg. In 2023 worden deze ambities en de visie verder geconcretiseerd in de themawerkgroepen. De regionale integraliteit tussen de 9 thema's wordt bewaakt door de regionale GALA procesregisseur samen met de regionale werkgroep GALA. Het bewaken van de lokale integraliteit tussen alle GALA thema's ligt bij elke individuele gemeenten.

4. Ondersteunende onderdelen: versterken kennis- en adviesfunctie GGD en Coördinatiekosten regionale aanpak preventie.

- Licht toe op welke manier invulling wordt gegeven aan versterking van de kennis- en adviesfunctie van de GGD.
- Licht toe op welke manier invulling wordt gegeven aan coördinatie van de regionale aanpak preventie.

Versterken kennis- en adviesfunctie GGD

De middelen uit onderdeel 14 van de SPUK-GALA zijn bedoeld voor het versterken van de kennisfunctie van de GGD'en. Landelijk zetten de GGD'en in op het volgende.

Belang van kennis en een kennisinfrastructuur

Kennis is cruciaal om in de komende jaren door stevigere inzet op preventie te werken aan gezondheidswinst. Met de juiste kennis kan een betere afweging worden gemaakt welke preventieve maatregelen het beste werken, voor wie en in welke context, waardoor mankracht en middelen zo efficiënt mogelijk worden ingezet voor het realiseren van gezondheidswinst. Er is al veel kennis over preventie, maar deze is versnipperd en vindt niet altijd een weg naar de praktijk of beleid (Backx, 2022). Bundeling van kennis door het bijeenbrengen van kennispartijen in een regionale kennisinfrastructuur vergroot de slagkracht en efficiëntie en geeft de mogelijkheid om te focussen op wat regionaal en/of lokaal speelt. Bestaande en nieuwe kennis wordt beter toepasbaar en bruikbaar gemaakt voor gemeenten en andere partners. Bovendien zorgt een sterke kennisinfrastructuur ook voor het aanjagen of versterken van de samenwerking op uitvoeringsniveau ('preventie-infrastructuur').

Unieke positie GGD'en

De GGD'en hebben een belangrijke kennis- en adviesrol als het gaat om preventie en gezondheidsbevordering. Kennis is een basis voor een goed advies. Het gaat om kennis van de regionale en lokale gezondheidssituatie, kennis van (implementatie van) preventieve maatregelen en (integrale) werkwijzen, en kennis van domeinoverstijgende samenwerking. De GGD'en hebben zelf data en kennis maar veel kennis is ook te vinden bij regionale en landelijke kennispartners, zoals onderwijs- en onderzoeksinstituten, kennisinstituten en zorgorganisaties.

Versterken regionale kennisinfrastructuur

Met kennisinfrastructuur wordt bedoeld het netwerk van lokale, (sub)regionale en landelijke organisaties, programma's, samenwerkingsverbanden, informele netwerken en ondersteunende structuren die een rol spelen bij kennisontwikkeling, -uitwisseling en -implementatie. Met de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg (AWPG; verbonden aan de GGD Zuid Limburg (GGD ZL) en Universiteit Maastricht) en het programma Trendbreuk beschikt GGD ZL al over de basis voor een regionale kennis- en preventie-infrastructuur waar verschillende partners in de regio zich reeds bij hebben aangesloten. Het versterken van de regionale kennisinfrastructuur vraagt van de GGD ZL om samen met de AWPG te zorgen voor:

- Het uitbreiden van de bestaande regionale samenwerking met andere regionale kennispartners, in eerste instantie op de thema's binnen GALA en het regionaal gezondheidsbeleid (Trendbreuk);
- Het opstellen van een regionale kennisagenda, in samenhang met of ter aanvulling op bestaande kennisagenda's in de regio (zoals de Kennis- en Innovatieagenda Zuidoost Nederland van MUMC+). Deze kennisagenda geeft t.a.v. GALA en Trendbreuk zicht op welke kennis al beschikbaar is, welke kennis nog ontbreekt en de kennisvragen die daaruit voortkomen als basis voor kennisontwikkeling;
- Het benutten van de regionale kennisinfrastructuur voor een nog betere ontsluiting van lokale, regionale en (inter)nationale kennis ten behoeve van advisering aan gemeenten en andere partijen (toepasbaarheid vergroten);

- Het fungeren als schakelpunt voor kennisuitwisseling met werk- of expertisegroepen binnen de GGD, met gemeenten, met partners binnen de regionale kennisinfrastructuur, en landelijke (kennis)partijen. Het gaat daarbij om het ophalen van lokale/regionale kennisvragen, praktijkkennis en ervaringen en deze delen met landelijk en/of gebruiken als input voor een landelijke kennisagenda. Maar ook om het ophalen van relevante landelijke kennis en deze delen met of vertalen naar de eigen regio en gemeenten.

Het versterken van de regionale kennisinfrastructuur vraagt om nadere afstemming over de rol en taak van de GGD ZL en AWPg.

Coördinatie regionale aanpak preventie

Er is unaniem bestuurlijk draagvlak bij de 16 gemeenten om Trendbreuk, GALA en Integraal Zorg Akkoord (IZA) in samenhang met elkaar op te pakken. Dat betekent concreet dat de regionale inhoudelijke en procescoördinatie met betrekking tot GALA en IZA aanhaakt bij de al bestaande regionale samenwerkingsstructuur van Trendbreuk. Een hierbij passende en faciliterende regionale werk- en mandaatstructuur wordt ingeregeld.

Procesregie

De 16 gemeenten hebben de GGD de opdracht gegeven voor de regionale inhoudelijke coördinatie en procescoördinatie van GALA, kortweg de "procesregie". De GGD heeft hiervoor een procesregisseur aangewezen. Deze procesregisseur werkt nauw samen met de procesregisseur IZA, het programmamanagement Trendbreuk, de regionale werkgroep GALA en partners. Hierbij wordt gestreefd naar een integrale aanpak, waarbij de verschillende domeinen; zoals gezondheid, welzijn en zorg, de thema's; brede welvaart en leefomgeving en de regionale en lokale aanpak met elkaar worden verbonden. Hierdoor ontstaat samenhang en synergie tussen de uitvoering op de verschillende onderdelen, zowel op regionaal als lokaal niveau. Onderdelen van de procesregie zijn:

Coördineren van samenwerking

- Procesregisseurs en gemeenten leggen verbindingen met relevante partners, zoals partners in het sociaal domein en onderwijs, zorgaanbieder en zorgverzekeraar.
- Partijen bij elkaar brengen en samenwerking bevorderen ten behoeve van de implementatie en uitvoering van de 9 regionale GALA thema's en de werkagenda Gezondheid en preventie in IZA.

Procesbewaking

- Tijdpad opstellen door procesregisseurs voor inzicht van ontwikkelingen rondom Trendbreuk, GALA en IZA en de voortgang.
- Sturen op resultaten en deadlines door de procesregisseurs samen met de themawerkgroepen.

Draagvlak creëren

- Creëren van draagvlak voor de regionale domeinoverstijgende aanpak door de procesregisseurs samen met de regionale werkgroep GALA en de themawerkgroepen.
- Afstemming van de werkagenda over Gezond leven en preventie in IZA door de procesregisseurs met de 16 gemeenten.
- Concretiseren van de afspraken uit de werkagenda Gezond leven en preventie in IZA.

Communicatie

- Opstellen van een communicatieplan door de procesregisseurs samen met de regionale werkgroep GALA en de themawerkgroepen, met als doel om gemeenten en ketenpartners te informeren over de voortgang en het proces van GALA in Zuid-Limburg.

5. Hoe wordt de voortgang bewaakt?

Licht toe hoe de voortgang van de uitvoering van het plan van aanpak wordt bijgehouden en hoe de bijsturing wordt georganiseerd.

Monitoring en evaluatie op inhoud

De bestaande monitoring instrumenten van de GGD zoals de 4-jaarlijkse gezondheidsmonitoren, de jaarlijkse jeugdprofielen en de 2-jaarlijkse rapportage Trendbreuk geven inzicht in de staat van de gezondheid van Zuid-Limburg en de trends hierbinnen.

Het kennisdocument wordt na 4 jaar, en waar nodig periodiek op onderdelen, geactualiseerd. Daarnaast ligt er ook een opdracht van het ministerie van VWS aan het RIVM om te komen tot landelijke monitoring. Individuele gemeenten kunnen daarnaast lokale monitoring en evaluatie inrichten.

Monitoring en evaluatie op proces

De procesregisseurs in samenwerking met de regionale werkgroep GALA zorgen voor inzicht op de voortgang van GALA en de werkagenda Gezondheid en preventie in IZA. Jaarlijks vindt een evaluatie plaats, waarbij gekeken wordt of de resultaten zowel op regionaal als lokaal niveau worden behaald. Daar waar nodig wordt aangepast of bijgesteld.

Het voorstel is om de 9 themawerkgroepen voort te zetten. Met de opdracht om vanuit de regionale visie te komen tot uitvoeringsplannen met doelstellingen per kalenderjaar en resultaat uitkomsten.

6. Beschrijf op welke wijze samenhang en synergie wordt nagestreefd tussen uitvoering op de verschillende hoofdthema's en onderdelen.

Op lokaal niveau wordt samenhang en synergie bewaakt in de lokale interne GALA werkgroepen per gemeente, daar kan immers de domeinoverstijgende aanpak binnen de gemeente het beste vorm krijgen. Op subregionaal niveau zijn ook ambtelijke werkgroepen geformeerd die naast domeinoverstijgend ook gemeente overstijgend samenhang en synergie nastreven.

De regionale samenhang tenslotte ligt bij de procesregisseurs GALA en IZA en het programmamanagement Trendbreuk in samenwerking met het Algemeen overleg (AO), de regionale werkgroep GALA en de 9 regionale themawerkgroepen.

7. Verbinding onderdelen Brede SPUK en doelen GALA en Sportakkoord II

Vul a.u.b. onderstaande tabel in. Geef door het plaatsen van een vinkje (✓) aan indien u met een onderdeel van de regeling een bijdrage levert aan specifieke doelen van het GALA of het Hoofdpijnen Sportakkoord II.

	1. Lokaal sportakkoord	2. Brede Regeling Combinatiefuncties	3. Terugdringen gezondheidsachterstanden	4. Kansrijke Start	5. Mentale gezondheid	6. Aanpak overgewicht en obesitas	7. Valpreventie	8. Leefomgeving	9. OKO & Vroegsignalering alcoholproblematiek	10. Versterken sociale basis	11. Mantelzorg	12. Eén tegen Eenzaamheid	13. Welzijn op reëpt
Doelen Gezond en Actief Leven Akkoord													
Terugdringen gezondheidsachterstanden	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten		✓						✓		✓			
Het versterken van (de verbinding met) de sociale basis	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Een gezonde leefstijl	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Versterking van de mentale weerbaarheid en mentale gezondheid	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓
Vitaal ouder worden	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Domeinoverstijgende inzet vanuit een regionale preventie-infrastructuur	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓
Doelen Hoofdpijnen Sportakkoord II													
Inclusie en diversiteit in de sport vergroten	✓	✓	✓			✓	✓					✓	✓
Sociaal veilige sport creëren	✓	✓	✓		✓		✓						
Vitale sportaanbieders: vergroten van de kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid van het sportaanbod	✓	✓					✓	✓		✓		✓	
Vaardig in bewegen: een leven lang sporten en bewegen voor ieder kind en iedere jongere	✓	✓	✓					✓					
Ruimte voor sport en bewegen: een toekomstbestendige sportinfrastructuur	✓	✓						✓					✓
Maatschappelijke waarde van topsport optimaliseren													
Doelen addendum BRC													
Meer kinderen, jongeren en volwassenen die sporten, bewegen en meedoen aan cultuur (ook kwetsbare groepen en mensen die achterblijven in sport-, beweeg- en cultuurdeelname)	✓	✓	✓			✓						✓	✓
Sterke aanbieders in sport, bewegen en cultuur waarbij kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid geregeld is	✓	✓	✓		✓			✓				✓	
Een sterke verbinding tussen sport, bewegen en cultuur met andere domeinen en programma's (onderwijs, gezondheid, zorg, welzijn en sociale zaken/armoede & schulden)	✓	✓	✓		✓							✓	

8. Toestemming gebruik informatie

De gemeente geeft toestemming voor gebruik van de informatie uit het plan van aanpak voor de evaluatie van de landelijke samenwerkingsafspraken en de monitoring en doorontwikkeling van landelijk beleid.

9. Ondertekening

Het plan van aanpak dient ten minste ondertekend te worden door één wethouder.

Naam wethouder: dhr. P. van Zutphen

Datum van ondertekening:

Handtekening:

Bijlage 1

Regionale visie Terugdringen Gezondheidsachterstanden

Terugdringen Gezondheidsachterstanden is een overkoepelend thema, een resultaat dat bereikt kan worden vanuit integrale benadering die GALA nastreeft. De visie op Terugdringen Gezondheidsachterstanden is gebaseerd op werkende elementen zoals het lerend netwerk, werken vanuit het gedachtegoed van Positieve Gezondheid en aanpak op het juiste schaalniveau. Door deze visie mee te nemen in de uitwerking van de diverse GALA thema's, bouwen we voort op ons bestaande beleid en worden de gezondheidsachterstanden zo optimaal mogelijk aangepakt.

Uitbreiding van regionaal beleid

De uitgesproken ambitie in de regionale gezondheidsnota [Zuid springt eruit!](#) van de gezamenlijke 16 Zuid-Limburgse gemeenten is om in 2030 een kwart van de gezondheidsachterstanden in Zuid-Limburg ten opzichte van het landelijk gemiddelde in te lopen. Deze ambitie om de trend in Zuid-Limburg te breken richtte zich de afgelopen jaren op de allerjongsten tot aan de adolescentie en heeft geleid tot een succesvolle aanpak in de ketensamenwerking om te komen tot een gezonde generatie. Het programma Trendbreuk geeft vorm aan een integrale en langjarige aanpak als basis voor de start van een gezond leven in de allereerste levensfase, zelfs nog voor de conceptie. Er is behoefte om de aanpak voor deze doelgroep uit te breiden naar alle doelgroepen. Aandacht voor gezondheid is in alle levensfasen belangrijk om mee te kunnen doen in de samenleving. De bestaande samenwerking vanuit Trendbreuk initiatieven tussen o.a. gemeenten, onderwijs en ketenpartners vraagt dus om een uitbreiding en verbreding naar netwerkaanpakken en meer domeinoverstijgend werken. Waarbij de huidige Trendbreuk aanpak, waar o.a. Kansrijke Start, JOGG en Keigezond belangrijke voorbeelden zijn, uiteraard wordt behouden en we uitbreiden richting de andere doelgroepen. De integrale aanpak van het GALA akkoord draagt bij aan het terugdringen van de gezondheidsachterstanden en vormt een welkome aanvulling en uitbreiding op de al ingezette koers van het regionale beleid. Waarbij we in Zuid-Limburg insteken op onderstaande ambities:

Via een integrale aanpak naar brede welvaart

Door ongelijk te investeren creëer je gelijke kansen en daarmee doorbreek je de trend. Een integrale domeinoverstijgende aanpak is hier nodig voor het vergroten van de [brede welvaart](#) en daarmee het inhalen van de gezondheidsachterstanden.

- ➔ Met het vergroten van brede welvaart, werken we aan een regio die ook op langere termijn een fijne regio is om op te groeien, te leren, te wonen, te werken en naar terug te keren. We willen de regio versterken en vitaal maken. Daarvoor hebben we gezonde en veerkrachtige Zuid-Limburgers nodig. Deze opgave gaat verder dan het gezondheidsbeleid.

Versterking van samenwerking via een lerend netwerk

We gaan vormgeven aan een (nadrukkelijker) samenwerking tussen alle partijen via een lerend netwerk met o.a. gemeente, GGD, woningcorporaties, welzijnswerk, thuiszorg, huisartsen, ggz instellingen, waar bewustwording en kennisdeling centraal staat.

- ➔ Dit lerend netwerk zorgt voor de kennisdeling van geleerde lessen van integrale aanpakken in de praktijk die al lopen en waar nog versterking mogelijk is. De toegevoegde waarde van werkende aanpakken zoals Blauwe Zorg, VIE Kerkrade, Heerlen-Noord (stedelijk focusgebied), Geleen-zuid, JOGG en Kansrijke Start zijn voor de regio van groot belang. Deze aanpakken geven richting aan de versterking van een integrale aanpak die voor diverse professies inspirerend is.

Versterking van de buurt, kern en wijk

De schaal die we hiervoor kiezen is maatwerk op basis van data, waarmee je je focust op de gebieden en doelgroepen waar de grootste gezondheidsachterstanden zijn. Vertrouwen is hierbij het uitgangspunt. Vertrouwen in de professionals die werkzaam zijn in de wijk (of kern) én vertrouwen in de inwoners. Het doel is het stimuleren van zelfredzaamheid van onze inwoners en samenredzaamheid binnen een wijk, kern of dorp. Hierbij maken we gebruik van het gedachtegoed van [Positieve Gezondheid](#).

Bijlage 2

Regionale visie Mentale Gezondheid

Mentale gezondheid is een onlosmakelijk onderdeel van onze gezondheid. Mensen die mentaal gezond zijn, voelen zich beter, voelen zich vaker verbonden met elkaar, hebben over het algemeen minder moeite met opgroeien en opvoeden, zijn productief en van betekenis voor hun directe omgeving en de maatschappij. Bij ouderen zorgt een goede mentale gezondheid daarnaast voor meer kwaliteit van leven en een langere levensverwachting. Kortom, mentale gezondheid en weerbaarheid zijn belangrijke voorwaarden voor een gezond leven in de breedste zin van het woord. De missie is om in Zuid-Limburg de mentale gezondheid en weerbaarheid van alle inwoners verder te versterken.

Preventie is van belang

De mentale gezondheid in Nederland staat al langer onder druk en vormt een van de grootste gezondheidsrisico's voor de toekomst. De sociale impact is groot en heeft vaak betrekking op meerdere leefgebieden. De maatschappelijke kosten als gevolg van mentale klachten zijn hoog en lopen op. Inzetten op [preventie en vroegsignalering](#) zal uiteindelijk leiden tot kostenreductie. Daarom is het van groot belang dat geïnvesteerd wordt in een integrale en domeinoverstijgende aanpak, met meerdere partners uit verschillende domeinen, op meerdere niveaus en perspectieven. Mentale Gezondheid kun je niet los zien van de GALA thema's Welzijn op Recept en Een tegen Eenzaamheid. Terwijl de GALA thema's Kansrijke Start, Opgroeien in een Kansrijke Omgeving, Gezonde Leefomgeving en Aanpakken Overgewicht en Obesitas bijdragen aan een goede mentale gezondheid.

Gemeenschappelijke taal

In Zuid-Limburg wordt al langer samengewerkt om de hardnekkige gezondheidsachterstanden in de regio in te lopen en de trend te breken. Daarbij zijn een aantal fundamentele keuzes gemaakt die aansluiten bij de doelen en aanpak van GALA, zoals commitment om meerjarig aan de slag te gaan, samen te werken binnen allianties, een domeinoverstijgende aanpak, focus aanbrengen en massa maken om bv. versnippering tegen te gaan en zoveel mogelijk effectief bewezen interventies te gebruiken. Positieve gezondheid is hierbij de gemeenschappelijke taal. Deze uitgangspunten willen we ook hanteren om de mentale gezondheid van de Zuid-Limburgers verder te bevorderen door de aanpak van GALA.

Laagdrempelige ondersteuning

Er is al een stevig fundament gelegd in Zuid-Limburg op dit thema. Om de aanpak verder te versterken en verbreden zal de landelijke "Mentale Gezondheid: van ons allemaal" als basis dienen en sluiten we aan bij de doelen in deze aanpak, die vooral gericht zijn op het **breed bespreekbaar en zichtbaar maken** van het belang van mentaal gezond zijn en blijven, inzet van preventie, bieden van **laagdrempelige ondersteuning** en handvatten om met mentale gezondheid aan de slag te gaan. Hierbij is specifiek aandacht voor jongeren en jongvolwassenen, werkgevers en werknemers en inwoners in een kwetsbare sociaaleconomische positie. We gaan in Zuid-Limburg bestaande effectieve interventies borgen, versterken en gefaseerd uitrollen over de hele regio. Voor de jongeren/jongvolwassenen zijn dat bijvoorbeeld de aanpakken [@Ease](#) en [In2YourPlace](#). Voor volwassenen zijn er bijvoorbeeld de aanpakken Mental Health First Aid [MHFA](#) en de aanpak [de gezonde stad](#) van Mare Knibbe en Klasien Horstman. Tevens is het van belang om de ondersteuning die momenteel beschikbaar is in de regio in kaart te brengen. Daarbij willen we leren van successen uit het land zoals [Thrive Amsterdam](#).

Kennisbank

Het voorstel is om een Zuid-Limburgse kennisbank in te richten als integrale en makkelijk vindbare ingang tot alle voorzieningen in Zuid-Limburg, waar inwoners laagdrempelige ondersteuning kunnen vinden of zelf mee aan de slag kunnen. Gecombineerd met regionale communicatie om mentale gezondheid en weerbaarheid bespreekbaar, zichtbaar en herkenbaar te maken voor alle inwoners en partners. Lokaal kunnen deze onderdelen geïntegreerd worden in de eigen aanpak, omgeving en netwerk. Daarnaast wordt er de verbinding gezocht met de GGZ-transformatietafel,

Plan van aanpak GALA 2024-2026 Heerlen

een samenwerking die vanuit de mijnstreek coalitie is opgestart en waarbij Mondriaan en Zuyderland zijn aangehaakt.

Bijlage 3

Regionale visie Gezonde (fysieke) Leefomgeving

We willen alle inwoners van Zuid-Limburg een gezonde, groene en veilige leefomgeving bieden die hen beschermt tegen negatieve milieueffecten en uitnodigt tot gezond gedrag. We streven daarbij naar gelijke kansen voor een goede gezondheid voor iedereen. Hierbij is vooral aandacht voor kwetsbare gebieden en het versterken van de veerkracht van bewoners en buurten.

We werken integraal aan een gezonde fysieke leefomgeving die bijdraagt aan onder andere een goede mentale en lichamelijke gezondheid, het voorkomen van eenzaamheid, die uitnodigt tot bewegen wat o.a. kan zorgen voor een gezonde leefstijl, valpreventie en vermindering van overgewicht. Daarnaast streven we naar een balans tussen de leefomgeving en het gezond en veilig wonen in buurten. Participatie van bewoners en partners is hierbij een belangrijke bouwsteen.

Landelijke kernwaarden

Belangrijke kernwaarden voor een gezonde fysieke leefomgeving zijn:

- Een omgeving die uitnodigt tot bewegen (wandelen, fietsen, spelen);
- Waar mensen elkaar veilig kunnen ontmoeten en dat ook zo beleven;
- Die ruimte biedt voor ontspanning;
- Waar een goede milieukwaliteit heerst zowel in gebouwen als daarbuiten;
- Die klimaatbestendig is;
- Een goede toegang heeft tot voorzieningen.

Hierbij maken we gebruik van data van en over onze regio. En bekijken we de mogelijkheden om de effecten van (her)inrichtingen te monitoren en zo nodig aanvullend onderzoek te doen. Daarnaast wordt er gekeken en geleerd van succesvolle projecten/beleid, zoals de Blauwe Loper in Maastricht en de Visie Waardevolle Buitenruimte in Heerlen.

De 16 gemeenten in Zuid-Limburg hebben als gezamenlijk doel om gezondheidsdata en -kennis mee te nemen in alle besluitvormingsprocessen rondom de fysieke leefomgeving c.q. het ruimtelijke domein. Gezamenlijk wordt nagedacht over hoe het thema gezondheid geborgd kan worden bij ruimtelijke processen en planontwikkeling. Hierbij kan gekeken worden naar de [\(landelijke\) kernwaarden van de gezonde leefomgeving](#). Bij een gezonde leefomgeving is burgerbetrokkenheid essentieel zodat burgers kunnen meedenken en over een gezonde leefomgeving in hun wijk/kern.

Bijlage 4

Regionale visie Voorkomen en Vroegsignalering Middelengebruik (roken, alcohol en drugs)

Samenwerking tussen gemeenten en stakeholders is essentieel

De 16 gemeenten sluiten aan bij bestaande samenwerkingsverbanden, zoals de regionale werkgroep preventie en handavingsplan jeugd en alcohol. Daarnaast wordt onderzocht of er een nieuw samenwerkingsverband opgezet moet worden, waarin verslavingszorg in onze regio, GGD-ZL en gemeenten in vertegenwoordigd zijn.

[Opgroeien in een Kansrijke Omgeving \(OKO\)](#) wordt nu succesvol uitgevoerd in de gemeenten Maastricht en Stein, respectievelijk sinds januari 2022 en januari 2023. OKO is een wetenschappelijk onderbouwde, integrale en data gedreven werkwijze om jongeren gezonder en gelukkiger op te laten groeien en te voorkomen dat ze middelen gaan gebruiken. Op dit moment vindt er periodieke verzameling en terugkoppeling plaats van de cijfers rondom de jeugd. OKO zorgt voor een integrale kijk op deze bestaande cijfers, door samenwerking tussen gemeenten, de GGD-ZL, ouders, scholen, jongerenwerkers en andere professionals in de buurt. De komende vier jaar gaan we verkennen of deze integrale (OKO-)werkwijze ook in de andere 14 gemeenten van de regio geïmplementeerd kan worden. De werkgroep OKO en vroegsignalering middelengebruik gaat dit verder uitwerken en de individuele gemeenten, waar nodig, ondersteunen.

Integraal kijken naar middelengebruik

Het is essentieel om middelengebruik mee te nemen bij bestaande aanpakken van andere thema's. Zo is het belangrijk om binnen de Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI) voor volwassenen aandacht te hebben voor vroegsignalering alcoholproblematiek. [Overmatig drinken en zwaar drinken hangen beide samen met gewichtstoename en een verhoogde BMI](#). Ook bij Valpreventie is aandacht voor vroegsignalering alcoholproblematiek van belang. Alcoholinname heeft invloed op stabiliteit van de personen en het risico van vallen wordt erdoor vergroot. En zo kan ook al middelengebruik tijdens de zwangerschap aangepakt worden binnen het thema Kansrijke Start. Dit sluit aan bij de doelen van het Nationaal Preventieakkoord.

Daarnaast is er ook een sterk verband tussen middelengebruik en andere thema's binnen het GALA, zoals Eén tegen Eenzaamheid, Gezonde Leefomgeving en Mentale Gezondheid. Het terugdringen van middelengebruik zal daardoor wellicht ook een positief effect hebben op het mentaal welbevinden. Het Loket Gezond Leven van het RIVM is hierbij ondersteunend.

Voorkómen bij jongeren, vroegsignalering bij volwassenen

De gemeenten zullen de focus bij de doelgroepen jongeren en jongvolwassenen (13-25) leggen op het voorkomen van middelen- en alcoholgebruik. Bij jongeren in deze leeftijd zijn de hersenen nog in ontwikkeling waardoor gebruik van middelen schadelijker is. Ook krijgen ze vaak van hun ouders meer autonomie, komen ze voor het eerst in aanraking met deze middelen en willen ze graag experimenteren. Daarnaast wordt de focus bij de doelgroep volwassenen (18+) gelegd op problematisch drinken (vroegsignalering alcoholproblematiek). Hiervoor is een netwerksamenwerking met in ieder geval de gemeenten, verslavingszorg en de GGD nodig. Alcoholgebruik gaat gepaard met een verhoogd risico op onder meer ongelukken (Valpreventie), psychosociale problematiek (Mentale Gezondheid), kanker, cardiovasculaire ziekten en vroegtijdige sterfte (Terugdringen Gezondheidsachterstanden). Hiervoor maken we gebruik van de expertise van het [samenwerkingsverband vroegsignalering alcoholproblematiek \(SVA\)](#).

Bijlage 5

Regionale visie Eén tegen eenzaamheid

Coalitie Samen Tegen Eenzaamheid Zuid-Limburg

Onze regio kent sinds 2019 een coalitie genaamd Samen Tegen Eenzaamheid Zuid-Limburg. Op initiatief van gemeente Heerlen is deze samenwerking gestart en 14 van de 16 gemeenten stemmen gezamenlijke acties af en wisselen kennis en ervaringen uit in de aanpak van eenzaamheid. De afgelopen jaren richtten nagenoeg alle gemeenten zich via Een tegen eenzaamheid op ouderen. Bestuurlijk is daar ook stevig commitment voor.

Ontwikkelingen laten zien dat:

- De verantwoordelijkheid voor Een Tegen Eenzaamheid verschuift van de beleidskant naar de uitvoerende organisaties.
- Sommige gemeenten veel initiatieven hebben die versnipperd zijn, het is belangrijk om deze met elkaar te verbinden.
- Huidige steun in de vorm van adviseurs ETE van VWS verandert na 1 juni.
- Gemeenten de beoogde doelgroepen willen verbreden naar alle leeftijdsgroepen. Zo heeft o.a. gemeente Landgraaf een mooie aanpak om jongeren te bereiken en te betrekken.

Voor het vervolg van de regionale coalitie is een evaluatieronde langs de deelnemende gemeenten uitgevoerd. De opbrengst van die evaluatie vormt de basis voor deze **regionale visie** binnen het GALA thema eenzaamheid.

Vervolg van de regionale aanpak Samen tegen eenzaamheid binnen GALA

Uitgangspunt is dat we de kennisdeling en communicatie regionaal willen organiseren. De huidige lokale aanpakken blijven lokaal bepaald en doorlopen. De meerwaarde van regionale samenwerking zit vooral in onderlinge kennisdeling. Daarvoor delen we inspirerende lokale voorbeelden, ervaringen en beoogde doelgroepen. Voor de regionale **kennisdeling** zetten we in op:

- De coalitie vraagt aan de GGD-ZL om *2-jaarlijkse kennissessies* te organiseren, waar verschillende uitvoerders elkaar kunnen inspireren met expertise en succesvolle initiatieven. Daarvoor delen we inspirerende lokale voorbeelden, ervaringen en het bereiken van beoogde doelgroepen.
- Delen *overzicht van het aanbod* aan interventies per gemeente ('eenzaamheids-CV' of Kennisbank). Inzichtelijk maken en delen van de lokale aanpak:
 - Hoe ga je om met signalen van eenzaamheid;
 - Hoe zorg je voor betere lokale afstemming en samenwerking;
 - Hoe zorg je voor meer eigenaarschap bij lokale partners;
 - Balans tussen inzet professionals en vrijwilligers;
 - Vergroten kwaliteit & deskundigheid (professionals en vrijwilligers);
 - Interventies bij emotionele eenzaamheid;

Voor de regionale **communicatie** beogen we:

Kennisdeling richting bewoners is belangrijk. Regionaal willen we (blijven) samenwerken wat betreft bewustwording onder de inwoners. Communicatie-campagnes zoals de bus-campagne zijn daarvoor mogelijk. Andere initiatieven worden periodiek verkend.

Regionale organisatie van de samenwerking

Bij voorkeur wordt de regionale samenwerking bij 1 coördinator belegd. Vanuit VWS kan de regionale adviseur in 2023 een bijdrage leveren voor deze nieuwe opzet.

De coördinator organiseert samen met steeds wisselende gemeenten 2 bredere kennissessies per jaar, waar ook lokale partners welkom bij zijn. Per bijeenkomst kan worden ingezoomd op een specifiek onderwerp en is er ruimte voor verdere kennisdeling en netwerken. De gemeenten waar de meeste expertise op het betreffende onderwerp/thema van de kennissessie aanwezig is, ondersteunen de coördinator.

Bijlage 6

8 Focusgebieden in Parkstad, opgenomen in de Regiodeal Parkstad 2023-2025

- De samenwerkende gemeenten in Parkstad hebben in de Regiodeal 2023-2025 de insteek gekozen voor een integrale, gebiedsgerichte aanpak gericht op het wegwerken van achterstanden in wijken en dorpen waar de brede welvaart aantoonbaar het meest onder druk staat. Hierbij zijn acht focusgebieden geselecteerd die prioriteit krijgen. Via de gebiedsgerichte aanpak wordt gewerkt aan het verbeteren van de sociaaleconomische structuur, aan de veiligheid, wonen, retail en duurzaamheid.
- In de regionale visie terugdringen gezondheidsachterstanden (zie bijlage 1) is opgenomen dat er wordt gekozen voor maatwerk op basis van data, waarmee je je focust op de gebieden en doelgroepen waar de grootste gezondheidsachterstanden zijn.
- bovenaan pag. 3 staat dat de regionale visie is geschreven vanuit ambitie. De uitvoerbaarheid is mede afhankelijk van financiën en kan het zijn dat deze ambities en doelen, waar nodig, bijgesteld moeten worden. Inzet van Regiodeal middelen kan hierbij, zeker in de focusgebieden, mogelijk zijn, waarbij de inzet gericht is op bestaande en bewezen effectieve aanpakken, en minder op pilots.

Omschrijving acht focusgebieden in de Regiodeal (Tekst uit Regiodeal propositie november 2022):

De integrale, gebiedsgerichte aanpak is gericht op het wegwerken van achterstanden in kwetsbare wijken en buurten waar de brede welvaart aantoonbaar onder druk staat. Het betreft:

- *de stedelijke gebieden met sociaaleconomische achterstanden en een leefkwaliteit die onder druk staat, zijnde **Brunssum Noord/Oost** (12.500 inwoners), **Heerlen Noord*** (56.000 inwoners), **Kerkrade Oost** (18.000 inwoners) en het stedelijk **lint Schaesberg, Oud Nieuwenhagen tot Lauradorp in Landgraaf** (10.000 inwoners), én*
- *een aantal landelijke kernen en dorpen waar de leefbaarheid vooral onder druk staat door een vershraling van het aanbod in voorzieningen, een vastzittende woningmarkt in combinatie met een vergrijzende populatie, zoals de kernen **Nuth** (4.500 inwoners) en **Schinveld** (4.500 inwoners), kern **Simpelveld** (5.000 inwoners) en kern **Ubachsberg** (1.500 inwoners). Het zijn gebieden die een integrale aanpak nodig hebben.*

** Specifiek voor Heerlen- Noord is in het Jaarplan 2023 van het programmabureau HN opgenomen dat men zich richt op netwerkopbouw in drie focusbuurten GMS, Vrieheide eo en de Kastelenbuurt-Hoofdstraat West.*

Kernachtige beschrijving Thema Sociaal Economische Structuurversterking in de Regiodeal:

*Via de Trendbreuk-systematiek wordt ingezet op het bevorderen van kansen(gelijkheid) en het mobiliseren van arbeidspotentieel. De aanpak bestaat uit bewezen interventies, zoals **Kansrijke start** (2.125 gezinnen), **Rijke schooldag** (10.000 kinderen) en de **Bovengrondse Vakschool** en andere werkhubs (1.500 mensen extra) en de aanpak van gezondheid, vitaliteit en (energie)armoede.*

De relatie tussen de GALA Programma's en de Regio Deal:

1. Terugdringen gezondheidsachterstanden:

Gezondheid raakt mensen direct, omdat een slechtere gezondheid veel impact kan hebben op henzelf en de omgeving en vaak gepaard gaat met een slechtere maatschappelijke positie. Anderzijds beïnvloeden sociaaleconomische factoren de gezondheid negatief, omdat iemand bijvoorbeeld enorm veel stress ervaart en slechter kan functioneren, doordat hij of zij geen baan heeft of er sprake is van schulden.

Binnen de Regio Deal Parkstad wordt daarom via programma's en projecten gewerkt aan het doorbreken van deze sociaaleconomische achterstanden die vaak al generaties lang bestaan, in

combinatie met de aanpak van fysieke opgaven in verschillende wijken (renoveren, slopen en opbouwen van de gebouwde omgeving) die samen landen in een integrale gebiedsgerichte aanpak.

2. Kansrijke Start:

De intensivering van het programma Kansrijke Start binnen de Regio Deal Parkstad wordt gecontinueerd: in aansluiting op de landelijke aanpak Kansrijke Start werken in dit preventieve programma overheid en partners uit het medische en sociaal-maatschappelijke veld samen aan extra prenatale en postnatale ondersteuning aan kwetsbare gezinnen. In de gebiedsgerichte aanpak wordt op het gebied van Kansrijke Start o.a. gewerkt aan het versterken van de informele netwerken.

3. Aanpak Overgewicht en obesitas (zowel kinderen als volwassenen):

In relatie tot de aanpak overgewicht en GLI (JOGG/KeiGezond en Healthy life) kan er mogelijk een koppeling worden gemaakt met de Rijke Schooldag en de Gezonde Basisschool (van de Toekomst), waarbij onderwijs in deze de vindplaats kan zijn.

6. Gezonde Leefomgeving:

Samen met zorgorganisaties, het sociaal domein, kennisinstituten en het bedrijfsleven werken we binnen de Regio Deal Parkstad aan een verbetering in de gezondheidssituatie in de regio. Deze aanpak is met name gericht op preventie en het bevorderen van een gezonde leefstijl. Hierbij zijn we ons bewust van en houden we rekening met de invloed van de openbare ruimte op leefbaarheid en gezondheid van de inwoners.

10. Sport & bewegen:

Advies VWS tijdens bijeenkomst Regio's aan de Grens: Daar waar er ruimte is binnen de lokale uitvoering kan er gedacht worden aan (een versterking van) de koppeling van de brede regeling combinatiefunctionarissen met de Rijke schooldag op het vlak van gezondheid en cultuur.

11. Wijkaanpak sociale basis:

Binnen de integrale wijkaanpak in de Regio Deal Parkstad is er ook aandacht voor het versterken van de sociale basis in relatie tot de leefbaarheid in wijken en buurten.